

Bogusław WÓJCIK

SŁOWO TŁUMACZA

W prezentowanym poniżej wywiadzie L. Gabory z S. Hameroffem na szczególną uwagę zasługują dwa wątki. W pierwszym — biograficznym, znajdziemy interesujące szczegóły związane z powstaniem modelu świadomości, który najczęściej wiążemy z nazwiskiem R. Penrose'a. Wkład Hameroffa w powstanie tego modelu, to ciekawy przykład współpracy interdyscyplinarnej w rozwiązywaniu złożonych problemów, takich jak świadomość.

Drugi wątek dotyczy kluczowego dla współczesnej filozofii umysłu problemu jakości wewnętrznych, czyli tzw. qualiów. Stanowią je te wszystkie wewnętrzne przeżycia i odczucia, które w oczywisty sposób odbieramy jako wygląd, smak, zapach czy ból. Bez qualiów nie ma mowy o świadomości, z drugiej jednak strony sprawiają one niemało kłopotów z zachowaniem koncepcji domkniętej fizycznie rzeczywistości. Metoda redukcjonizmu sprowadzająca qualia do właściwości fizycznych o naturze emergencyjnej, pojawiających się w wyniku procesów mózgowych, prowadzi w konsekwencji do eliminatywizmu. Łatwo przyjąć, iż qualia nie odbiegają w swej istocie od standardów fizycznych, gorzej natomiast z uzasadnieniem, skąd bierze się poczucie inności między światem subiektywnych qualiów a zewnętrznym światem, do którego uzyskujemy za ich pomocą dostęp. W najbardziej skrajnym ujęciu proponuje się zatem, by uznać, iż qualia tak naprawdę nie istnieją, ich bytowość jest pozorna, a to czego doświadczamy w postaci qualiów, da się sprowadzić do ubocznych efektów procesu ewolucji.

*UWAGA: Tekst został zrekonstruowany przy pomocy środków automatycznych; możliwe są więc pewne błędy, których sygnalizacja jest mile widziana (obi@opoka.org). Tekst elektroniczny posiada odrębną numerację stron.

Objaśnienia świadomości w ramach modelu obiektywnej redukcji, jakie proponuje Hameroff, są w tym względzie bardzo obiecujące, gdyż nie oddalają problemu, lecz przedstawiają spójną próbę jego rozwiązania. Rzeczywistość utrzymuje cechę domknięcia fizycznego, a qualia istnieją jak najbardziej realnie z tym, że na poziomie Plancka. Przeświadczenie o dualistycznej naturze człowieka nie jest czymś pozornym, z zaznaczeniem, iż jest to rodzaj dualizmu mieszczącego się w obrębie jednej ciągłej rzeczywistości, w której brak sztywnego kartezjańskiego podziału na substancje myślącą i rozciągłą. Dzieje się tak dlatego, iż świadomość stanowi rodzaj miejsca, w którym dochodzi do zetknięcia między światem makroskopowych oddziaływań fizycznych a światem oddziaływań kwantowych. Diamentalna różnica właściwości typowych dla tych dwóch wymiarów jest odpowiedzialna za całą dualistyczną schedę, z którą boryka się filozofia. Zaproponowany mechanizm zetknięcia między światem makro, a światem mikro oczyszcza jednak także stanowisko monistyczne z naiwnego materializmu, w którym poszukuje się rozwiązań wszystkich kwestii, odnosząc się do jednego wycinka rzeczywistości. W ujęciu Hameroffa i Penrose'a rzeczywistość, owszem, zachowuje jednolitość, ale dlatego, że odznacza się ciągłością, której bieguny przejawiają krańcową odmienną.

Recepcję pojawiających się w wywiadzie treści ułatwia niewątpliwie zestawienie ich z rozdziałem *Fizyka umysłu* z książki Penrose'a *Makroświat, mikroświat i ludzki umysł* (Prószyński i S-ka, Warszawa 1997, ss. 99-142).

Wywiad L. Gabory ze S. Hameroffem zaczerpnięty został z czasopisma *Foundations of Science* (4: 205-223, 1999), wydawanego w Holandii przez oficynę Kluwer Academic Publishers. Jego polski przekład zamieszczono w *Zagadnieniach* za łaskawą zgodą Wydawcy. Fakt powielenia tego wywiadu w *Zagadnieniach Filozoficznych w Nauce* nie oznacza, iż zgadzamy się z zaprezentowaną w nim ideą. Niewątpliwie jednak dzięki pracom Penrose'a stała się ona popularna, a i sam wywiad zasługuje na uwagę.